

BIOGRAFI: – «En fører for fall» er blitt lengre enn planlagt (747 sider) fordi mye nytt stoff har dukket opp, sier historiker og forfatter Hans Fredrik Dahl.

” Tre dager etter dødsdommen, 16. oktober 1945, fikk Quisling besøk i celle 34 B i Møllergata 19 av Oslo-bispen Eivind Berggrav. Møtet mellom disse hovedmotstanderne var preget av forståelse, forsoning og tilgivelse. To dager senere skrev Berggrav til statsministeren og ba den unge og uerfarne Einar Gerhardsen om å spare Quislings liv.

BISKOP BA FOR SVIKEREN

Av SØLVI WÆRHAUG og PAAL AUDESTAD (foto)

Oslo-bisp og motstandsmann Eivind Berggrav ba for Quislings liv skriver historiker Hans Fredrik Dahl i andre bind av sin Quisling-biografi. I boka hevder også Dahl at leger kan ha ødelagt Quislings hjerne under rettssaken.

Rundt hundre mennesker fulgte med stor interesse presentasjonen av Hans Fredrik Dahls omfattende biografi om Vidkun Quisling i går. I 10 år har han arbeidet med stoffet som utgjør et av de største biografiske verk som er skrevet i Norge. «En fører for fall» er tittelen på bind to som omhandler perioden fra sommeren 1939 til skuddene mot landsforræderen falt på Akershus festning 24. oktober 1945.

Første bind av biografien «En fører blir til» kom i fjor, men mest spenning er knyttet til tiden rett før, under og etter krigen. Sentralt kildemateriale for historikeren og forfatteren Hans Fredrik Dahl er Quislings egne taler og manuskripter. Ved studier av Quislings egne ord har Dahl kommet til ny forståelse og et annet resultat enn den overleverte historien.

Dum streber?

– Forholdet mellom Hitler og Quisling er ledemotiv i boken. Mye av okkupasjonslitteraturen går ut på at Hitler så på Quisling som en dum streber eller komisk narr. Jeg finner ikke belegg for dette i kildemateria-

let. Hitler verdsatte Quisling høyt, hans plass overfor Hitler og det tyske Rikskanselliet var fremstående, sier Hans Fredrik Dahl.

– Det er klart at vår mann sto i en særstilling blant de små europeiske førerne. Den ene årsaken til det var at Hitler mente Norge hadde en viktig strategisk betydning. Den andre årsaken var Quislings seriøse moralske utstråling. Vurderingen i Rikskanselliet gikk ut på at Quisling var ærlig, men naiv, og det var en vurdering som ikke ble andre føreremner til del. Quisling vurderte flere ganger å bryte samarbeidet med Hitler, men hver gang ble han stående.

Ødela hjernen

– Under rettssaken mot Quisling regnet spott og hån over tiltalte fra lagmannens plass. Midt under rettsforhandlingene, like før han skulle avgi sin forsvarstale, ble Quisling underkastet medisinske eksperimenter som i dag må anses livstruende. Det er ikke usannsynlig at legene på Rikshospitalet ødela hans hjerne i tverren etter å finne ut om en svulst på hjernen kunne forklare hans atferd, sier Dahl.

De nevrologiske undersøkelsene Quisling ble underkastet ble foretatt uten bedøvelse, og var en uhyre smertefull og risikabel prosess. Jod ble sprøytet inn i hovedpulsåren på halsen for røntgenfotografering av hjernechulen. Det ble også blåst luft opp i pannehulen gjennom ryggssøylen hulrom før bilder ble tatt. Resultatet var at Quisling talte i villelse da han skulle forsvare seg i retten noen dager senere. Han holdt på å besvime og forhandlingene måtte avbrytes.

Biskop-bønn

Tre dager etter dødsdommen, 16. oktober 1945, fikk Quisling besøk i celle 34 B i Møllergata 19 av Oslo-bispen Eivind Berggrav. Quisling betraktet Berggrav som selve sjelen i motstandsbevegelsen under krigen. Møtet mellom disse hovedmotstanderne var preget av forståelse, forsoning og tilgivelse. To dager senere skrev Berggrav til statsministeren og ba den unge og uerfarne Einar Gerhardsen om å spare Quislings liv. Biskopen mente at det ikke var den verdslige statens rett å råde for liv og død i fredstid.

QWISLING

BLINK IGEN

I fjor var det mye oppstyr på forhånd, men nesten bare jubel etterpå. Først nå kommer boken med de virkelig brennbare temaene. Det dreier seg om Hans Fredrik Dahls Quisling-biografi. Bind 1, utgitt i fjor, fulgte Vidkun Quisling frem til sommeren 1939. Bind 2, som foreligger nå, handler om den Quisling som alle forbinder med Quisling; den store forræderen i Norges historie.

Hadde ikke den annen verdenskrig kommet til Norge, ville Vidkun Quisling blitt en perifer figur i norsk historie, en politisk ekstremist, en fører for sin lille gruppe langt unna makt og ansvarlige posisjoner, en virkelighetsfjern verdensfrelser med skuffene fulle av fantasifulle og vidløftige planer.

Men krigen kom til Norge. Helt spesielle historiske omstendigheter ga verdensfrelseren anledning til å forsøke å sette sine ideer ut i livet. Quisling ble plutselig en av de mest kjente nordmenn gjennom alle tider. Hans Fredrik Dahl følger Quislings siste seks leveår, fra verdenskrigen brøt ut i 1939, til skuddene på Akershus klokken ti over halv tre, natt til 24. oktober 1945. Om noen skulle tro at dette er en historie så velkjent at den ikke trenger mer terping, tar de alvorlig feil. Og under alle omstendigheter har denne historien aldri vært så godt fortalt før.

Forræder

I forordet skriver Dahl at han vil fortelle om Quislings liv forfra, slik det ble levd, og ikke bakfra, med utgangspunkt i svik og dom. Den erklæringen lever han opp til for fullt. «Vidkun Quisling. En fører for fall» gir oss Quislings egne motiver, hans tenkemåte, hans begrunnelser for å gjøre det han gjorde – suverent bedre, mer utforlig og sammenhengende enn noen annen bok som er skrevet om Quisling.

Det betyr slett ikke at Dahl gjør noe forsøk på å rehabilitere Quisling. Tvert om – han viser oss forræderiet i alle dets detaljer. Han legger stor vekt på Quislings møte med Hitler i Berlin desember 1939. Det var Quisling som, me-

ner Dahl, fikk Hitler på tanken om å okkupere Norge, mer eller mindre uforsvarende, mer eller mindre uten at den norske føreren forsto hele konsekvensen av det han gjorde. På denne måten vil Dahl tillegge Quislings forræderi for 9. april større betydning enn mange andre historikere har gjort.

Revolusjon

Den revolusjonære Quisling er et gjennomgangstema i boken. Mannen som i spissen for et lite mindretall og på grunnlag av utenlandske bajonetter, forsøkte å gjøre revolusjon ovenfra, å omdanne statsmakten og hele det norske samfunnet til en nasjonalsosialistisk førerstat. Den revolusjonære mentaliteten kommer tydelig til syne, om folket var motvillig, så skyldtes det bare at det – inntil videre – ikke innså sine sanne interesser. For å kunne gjennomføre sin revolusjon ovenfra, var Quisling villig til å ta i bruk midler han egentlig ikke likte.

Vi får være med på høydepunkter og mørke stunder i Quislings karriere som revolusjonær politiker, regjeringssjef på okkupantens nåde og Norges mest forhatte mann gjennom tidene. Vi følger små og store dramaer slik Quisling opplevde dem, utnevnelsen til regjeringssjef, de forgjeves forsøkene på å få Hitler til å gi det NS-styrte Norge en formell fredsavtale, alle problemene med et motvillig norsk folk. Vi får brettet ut Quislings store vyer. Hans forestillinger om nordmennenes plass i historien og i den nye verdensorden. I et av bokas mange høydepunkter får vi også et bilde av Quisling som en pedantisk politiker med hang til detaljer, til å blande seg opp i dagliglivets trivialiteter av typen hvem som skulle utnevnes til velvokter i Våler.

Ubehageligheter

Hele tiden kaster fremstillingen inn nye og overraskende vinklinger, tolkninger og opplysninger. Noen ganger dreier det seg om nytolkninger av et større mønster: Dahl vil for eksempel nedtone bildet av Terboven som Quislings konstante plageånd. Andre ganger kan den som blir opp i de hundre sidene med kildehenvisninger finne mengdevis med korrigeringer av detaljer og feilaktige opplysninger i andre bøker.

Dahl utleverer nådeløst Quislings forsøk på å glatte over ubehageligheter. Hans manglende vilje til å ta inn over seg Jødernes skjebne og tyskernes tortur og mishandling under okkupasjonen, hans forsøk under rettsaken på å vri seg unna sitt fulle ansvar som revolusjonær.

Mennesket

Boken når nesten høyden fra bind 1. Men ikke helt. Det er følt å si det om en

SLUTTEN: Under væpnet eskorte blir Vidkun Quisling ført inn i rettssalen høsten 1945. han dømmes til døden for landsforræderi. Foto: SCAN-FOTO

FORBILDET: Quisling på besøk hos Adolf Hitler i Berlin i februar 1942. Foto: SCAN-FOTO

Om noen skulle tro at dette er en historie så velkjent at den ikke trenger mer terping, tar de alvorlig feil. Og under alle omstendigheter har denne historien aldri vært så godt fortalt før.

bok på 750 sider, men av og til blir stoffet trengt for mye sammen, det kunne fortjent mer plass. Det store savnet i denne boken er imidlertid at Dahl, og vi lesere, ikke kommer nærmere innpå privatpersonen Quisling, hans forhold til hustruen Maria, hans sosiale liv, hva han gjorde og tenkte når han ikke var politiker og offentlig figur. Det skyldes neppe at Dahl ikke har forsøkt. Boken bygger på uhorvelig mye mer materiale enn noen annen biografi om Quisling.

Bortsett fra det korte kapitlet om Quislings personlighet – så velskrevet og så utsekt treffende at man skulle ønske seg mer sånt – sitter vi igjen med en følelse av at helt innpå personen Quisling kommer Dahl først mot slutten. Skildringen av den falne fører fra mai dagene 1945 til skuddene på Akershus er ikke bare gripende og poengtert. Den er et stilistisk høydepunkt om man ser de to bindene under ett, og sånn sett en passende avslutning på det som –

unnskyld klišéen – vil være standardverket om Vidkun Quisling i all overskuelig fremtid.

Øystein Sørensen

ANMELDER

Øystein Sørensen er dr. philos., ansatt ved avdeling for historie ved Universitetet i Oslo.

Hans Fredrik Dahl: **VIDKUN QUISLING. EN FØRER FOR FALL** Biografi – 747 sider Pris kr. 348 Aschehoug

ANNE DORTE MICHELSEN
«Min karriere som kvinne»

Hvis du liker moden og tidløs popmusikk er dette plata for deg! Nok en gang har en av Danmarks mest særegne artister levert et glimrende album.

NYHET!

CD, MC

TERRY HALL
(ex The Specials/
Fun Boy Three)

+

DAVE STEWART
(Eurythmics)

=

VEGAS

Ny CD - MC - LP ute nå!

Summer of love
Spilles utrolig mye på radio.

Fredag 30. okt. kan du se og høre Helen Hoffner på NRK TV

«Gundersen & Grønlund»

Årets nye popkomet

HELEN HOFFNER

